

מונדרגון של חגורת החלודה

מונדרגון - הקואופרטיב המשגשג בספרד - אינו רק מגדלור של קואופרציה. הוא מציג אפשרות אמיתית להפוך משבר למודל כלכלי חדש וצודק יותר /// דור בלוך

פניציה, פרי גליל, מעריב, ערוץ 10. בימים אלו של משבר כלכלי כותרות העיתונים הכלכליים מתמלאות בכל יום בסיפורים על מפעלים שנמצאים על סף סגירה ועל אלפי עובדים אשר ימצאו את עצמם מובטלים מיד אחרי החגים. התגובה עליה בונים בעלי ההון ובעלי מפעלים רבים היא של פחד. כאשר חרב הפיטורים מונחת בצורה מאוד מוחשית מעל הצוואר, כשבכל יום מופיעים סיפורים על המפוטרים שלא מצאו עבודה והתדרדרו לעוני, מי ירהיב עוז לנהל משא ומתן קיבוצי על תנאים? מי יעז להתנגד לקיצוצי שכר ולפגיעות בזכויות הסוציאליות? מי יעז להתקומם כאשר עצם קיום המפעל והביטחון התעסוקתי נמצאים בסכנה? אבל יש גם אפשרות הפוכה, וההיסטוריה הקרובה לימדה אותנו, שהיא לא רק מוחשית ולא רק מעצימה את העובד, אלא שהיא יכולה להיות בעלת ערך רב לכלכלה כולה, ואולי להיות אבן פינה לשינוי בשיטה הכלכלית שיחלק את ההון בצורה הוגנת יותר וימנע התרסקויות כלכליות שמסכנות את מקומות העבודה והפנסיה של רבים.

שיתוף הפעולה
הולך וקורם
עור וגידים,
ובכוונת
הקואופרטיב
לזהות חמישה
מפעלים
מתאימים
בתחום המתכת
בארה"ב
ולהעביר
אותם למודל
קואופרטיבי
בשיתוף פעולה
עם האיגוד

דור בלוך היה יו"ר תא הסטודנטים של מפלגת העבודה באוניברסיטה העברית וממובילי המאבק להעסקה ישירה של עובדי הניקיון והאבטחה באוניברסיטה העברית /// דוא"ל: bloch.dore@gmail.com

צילום: Bob Jagendorf

« האפשרות האחרת

בשנות החמישים של המאה ה-20, בחבל הבאסקים בספרד, החלו לנבט הניצנים הראשונים של מה שעתיד להפוך לאחד הקואופרטיבים הגדולים בעולם, ואולי לדוגמה הטובה ביותר לרלוונטיות של קואופרטיבים לימינו אנו - תאגיד מונדרגון.

ראשיתו של התאגיד בבית ספר שהקים כומר ספרדי, אותו הגלה הגנרל פראנקו הפשיסט לחבל הבאסקים מוכה האבטלה והעוני, כעונש על דעותיו הסוציאליסטיות. בית הספר לימד וחינך ברוח ערכי הערבות ההדדית והכלכלה השיתופית. בוגריו יצאו והקימו מפעלים, בנק ומוסדות חינוך קואופרטיביים נוספים. מלבד הזמנת קואופרטיבים קיימים להצטרף אליהם החלו (שימו לב - רמז לעתיד לבוא) לסייע לחברות כושלות תוך הפיכתן לקואופרטיבים וצירופן לתאגיד.

בעקבות התרחבות שיתוף הפעולה בין הקואופרטיבים השונים בתאגיד הוחלט בשנת 1984 להקים שותפות קואופרטיבית רחבה שאיגדה את כל החברות שפעלו במסגרת התאגיד תחת השם: מונדרגון.

כמה נקודות מרכזיות שחשוב לדעת לגבי מונדרגון לפני שניגש לעניינינו: התאגיד פועל באופן דמוקרטי, יש לו אסיפה נבחרת מהקואופרטיבים השונים

המרכיבים אותו. האסיפה בוחרת מועצה מושלת המוסמכת כגוף המבצע של התאגיד. בנוסף, לכל עסק יש מועצת פועלים המעמידה נשיא, הפועל במשותף עם מנהל הפירמה.

מודל השכר בתאגיד אינו שוויוני לחלוטין, והיחס בין השכר הגבוה ביותר לשכר הנמוך ביותר בתאגיד הוא 1:11 (עדיין לא רע בהתחשב בעובדה שבישראל קמה התנגדות רבתי להצעה להעניק יחס של 1:50). התוצאה - השכר המינימלי בקואופרטיב גבוה ב-13% מהשכר הממוצע בספרד, ושכר המנהלים נמוך ב-30% מן המקובל בשוק בעסקים באותו סדר גודל.

נכון לסוף שנת 2009 התאגיד מעסיק כ-85,000 עובדים בכ-250 חברות בתחומי הפיננסים, התעשייה, המסחר הקמעונאי והחינוך (לרבות אוניברסיטאות).

קואופרציה במקום פשיטת רגל

כל זה נחמד ומעורר השראה, אך כיצד זה רלוונטי לקריסת המפעלים על רקע המשבר הכלכלי? אחת מתוצאות המשבר הכלכלי בארה"ב היתה קריסתה של תעשיית הרכב בארה"ב ובין היתר כתוצאה מכך, קריסת תעשיית הפלדה. המשמעות החברתית של התהליכים הכלכליים האלה היא דרמטית, ומדינות "חגורת

מי יעז להתנגד

לקיצוצי שכר

ולפגיעות

בזכויות

הסוציאליות?

מי יעז

להתקומם

כאשר עצם

קיום המפעל

והביטחון

התעסוקתי

נמצאים

בסכנה?

החלודה" - אוהיו, מישיגן, אינדיאנה וחלקים ממדינות נוספות - סבלו מעלייה באבטלה ובעוני.

בנקודה הזאת נכנס לתמונה תאגיד מונדרגון, וב-2009 הכריז הקואופרטיב על הסכם שיתוף פעולה עם איגוד עובדי הפלדה בארה"ב. ב-2010 הכריז נציג מונדרגון בארה"ב ששיתוף הפעולה הולך וקורם עור וגידים, ובכוונת הקואופרטיב לזהות חמישה מפעלים מתאימים בתחום המתכת בארה"ב ולהעביר אותם למודל קואופרטיבי בשיתוף פעולה עם האיגוד. במרץ 2012 הכריז הקואופרטיב, בשיתוף פעולה עם איגוד עובדי הפלדה והמרכז לבעלות עובדים באוהיו, על המודל במסגרתו יוקמו קואופרטיבים על בסיס העקרונות והערכים המובילים את מונדרגון ובמרכזם - עובד אחד, קול אחד.

כאמור, התהליך עדיין בחיתוליו ובעוד כל הצדדים מפגינים אופטימיות בדבר קליטת המודל בארה"ב, כדאי להיות זהירים בהכרזה על המודל כהצלחה במולדת הקפיטליזם, ובמדינה שלקחה אותו לקיצוניות שגררה את אזרחיה אל התהום.

אבל דבר אחד כבר ניתן ללמוד מהסיפור של מונדרגון בארה"ב והוא שמשבר עמוק יכול להוביל לשינוי תודעתי שבצידו הזדמנויות משמעותיות. אם במקום שבו התדמית של ארגוני העובדים היא גרועה כל כך כמו בארה"ב, הרעיון של הקואופרטיב מתחיל להיתפס כחבל הצלה של ממש עבור העובדים החלשים ביותר במדינות המיואשות ביותר, הרי שעם ליווי נכון, ידע מתאים, נחישות והתמדה ניתן ליישם מודל (או אולי נכון יותר לומר להחזיר עטרה ליושנה?) שיוכל לשוק תעסוקה הוגן יותר, חסין יותר לבעות והתפוצצותן, ובעל השלכות חברתיות חיוביות על כלל סביבתו בתחומי החינוך, הרווחה והבריאות.

כעת נותר רק לראות מי ירים את

הכפפה. ///

צילום: MONDRAGON-Corporation